

ویژگی‌های روانسنجی پرسشنامه سنجش عینی منزلت هویت من در نوجوانان*

Psychometric properties of an objective measure of ego identity status in adolescents

Abbas Rahiminezhad
University of Tehran

عباس رحیمی نژاد**
دانشگاه تهران

Abstract

During recent decades, using valid and reliable questionnaires in the field of ego identity for research and individual assessment purposes has been addressed by psychologists. The aim of the present study was to investigate the validity and reliability of Extended Objective Measure of Ego Identity Status-2 (EOM-EIS-2) in high school students in Tehran. 234 students were selected randomly and the validity of the scales was studied on this Iranian sample in two ways: exploratory and confirmatory factor analysis. The exploratory factor analysis was carried out on the 50 percent of the sample that were selected randomly from all of the students and the confirmatory factor analysis was done on the rest of other 50 percents. The finding showed the both "ideological" and "interpersonal" identity of EOM-EIS-2 questionnaire had a four factor structure, as follows: Foreclosure, identity achieved, moratorium and diffused identity. The convergent-divergent validity of the four identity statuses yielded significant correlations between the same identity statuses of ideological and interpersonal identity and the correlation ranged from .38 to .65. The internal consistency of the four scales of the two ego identities were .46 for identity moratorium and diffusion in ideological identity and for the rest of them correlations ranged from .53 to .76. It is concluded that the EOM-EIS-2 scales had acceptable validity and reliability in an Iranian sample.

Keywords: ego identity, construct validity, reliability, factor analysis

چکیده

استفاده از پرسشنامه‌های معتبر و روا در زمینه هویت من برای انجام پژوهش‌های گروهی و سنجش عینی هویت افراد، ضرورتی است که طی دهه‌های اخیر از سوی روانشناسان مورد توجه قرار گرفته است. هدف از پژوهش حاضر بررسی روایی سازه و پایایی نسخه فارسی پرسشنامه گسترش یافته سنجش عینی منزلت هویت من (EOM-EIS-2) در شهر تهران بود. به این منظور تعداد ۲۳۳۴ نفر از دانش آموزان دبیرستانی شهر تهران انتخاب شدند. با استفاده از ترجمه فارسی پرسشنامه هویت من (EOM-EIS-2) روایی سازه این پرسشنامه با دو روش تحلیل عاملی اکتشافی برای یک نمونه تصادفی ۵۰ درصدی و تحلیل عاملی تاییدی با مقایسه سه مدل روی ۵۰ درصد دیگر انجام شد. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی و تاییدی نشان داد که پرسشنامه مذکور در هویت عقیدتی و بین شخصی به ترتیب چهار عامل دنباله‌روی، هویت یافتگی، بحران‌زدگی و سردرگمی را دارد. هم‌چنین روایی همگرا- واگرای چهار منزلت هویت مشابه در دو هویت عقیدتی و بین شخصی محاسبه شد و میزان آن از ۰/۳۸ تا ۰/۶۵ به دست آمد که بیانگر روایی همگرا- واگرای این ابزار است. ضریب پایایی آلفای کرونباخ هشت زیر مقیاس هویت من در سردرگمی عقیدتی و بحران‌زدگی عقیدتی ۰/۴۶ و برای بقیه زیرمقیاس‌ها از ۰/۵۳ تا ۰/۷۶ به دست آمد. در نتیجه‌گیری نهایی این پژوهش روایی سازه و پایایی این پرسشنامه مورد تایید قرار می‌گیرد.

واژه‌های کلیدی: هویت من، روایی سازه، پایایی، تحلیل عاملی

* این مقاله حاصل طرح پژوهشی است که با حمایت مالی سازمان آموزش و پرورش شهر تهران انجام شده است.

** نشانی پستی نویسنده: تهران، پل گیشا، دانشگاه تهران، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، گروه روانشناسی. پست الکترونیکی: arahimi@ut.ac.ir

مقدمه

عینی منزلت هویت^{۱۱} (OMEIS) توسط آدامز، شی و فیچ^{۱۲} (۱۹۷۹؛ به نقل از آدامز ۱۹۹۸) ساخته شد. این پرسشنامه ۲۴ سوال دارد که چهار منزلت هویت مطابق با الگوی مارشیا را مورد سنجش قرار می‌دهد. محتوای سوالات حول سه موضوع مذهب، سیاست و شغل قرار دارد. نحوه پاسخ دادن به سوالات بر اساس مقیاس شش درجه‌ای لیکرت با سه گزینه خیلی زیاد موافق، زیاد موافق، موافق و سه گزینه مخالف، زیاد مخالف و خیلی زیاد مخالف در نظر گرفته شده است. محدودیت‌های نسخه اول سنجش عینی هویت، از جمله محدودیت‌های روانسنجی، پرداختن به سه محتوای مذهب، سیاست و شغل و نیز عدم توجه به هویت بین شخصی با چهار محتوای انتخاب دوست، نقش همسری، تفریح و قرار ملاقات با جنس مخالف بود که مولفان را به تجدید نظر در آن ترغیب کرد (یونسی، ۱۳۸۶). هم‌چنین به هویت عقیدتی^{۱۳} بعد چهارمی تحت عنوان فلسفه زندگی نیز افزوده شد. پرسشنامه تجدید نظر شده، ابتدا با عنوان نسخه اول پرسشنامه عینی گسترش یافته منزلت هویت من^{۱۴} توسط گروتونت و آدامز (۱۹۸۴؛ به نقل از آدامز ۱۹۹۸) روی ۳۱۷ نفر از دانشجویان ایالت یوتا و ۲۷۴ نفر از دانشجویان کالج تگزاس با بررسی پایایی‌های^{۱۵} مختلف مورد مطالعه قرار گرفت. ضریب آلفای کرونباخ هویت عقیدتی و بین شخصی از ۰/۳۷ تا ۰/۷۷، پایایی دو نیمه کردن^{۱۶} از ۰/۱۰ تا ۰/۶۸، پایایی بازآزمایی^{۱۷} از ۰/۵۹ تا ۰/۸۲ و همبستگی نمرات زیر مقیاس‌ها ۰/۶۳ تا ۰/۸۳ به دست آمد. بنیون و آدامز (۱۹۸۶) با تغییراتی در سوالات پرسشنامه، ضریب آلفای کرونباخ را از ۰/۶۲ تا ۰/۸۰ افزایش دادند و پرسشنامه‌ای تحت عنوان نسخه دوم پرسشنامه عینی گسترش یافته منزلت هویت من تدوین کردند. این پرسشنامه دارای ۶۴ سوال است که ۳۲ سوال آن مربوط به هویت عقیدتی و ۳۲ سوال دیگر در زمینه هویت بین شخصی است.

اریکسون (۱۹۵۰) موضوع تحول شخصیت در گستره عمر را طی هشت مرحله مطرح کرد و خطوط اصلی هر مرحله از تحول را در یک الگوی تعارضی توصیف نمود. طبق دیدگاه اریکسون (۱۹۵۰، ۱۹۶۸) در مرحله پنجم تحول شخصیت که مقارن با نوجوانی است، هویت‌یابی مهم‌ترین وظیفه تحولی نوجوان به‌شمار می‌رود. عدم توفیق در هویت‌یابی در این مرحله نوجوان را با سردرگمی^۱ هویت مواجه می‌کند. اریکسون (۱۹۶۸) مفهوم بحران هویت^۲، سردرگمی هویت^۳ و هویت‌یافتگی^۴ را از حوزه آسیب‌شناسی به عرصه تحول به‌نچار وارد کرد. با درک صحیح از مفهوم هویت در تحول شخصیت در دوره نوجوانی، می‌توان به آرایه تعریف عملیاتی از اصطلاحات و مفاهیم دیدگاه اریکسون در حوزه هویت پرداخت. مارشیا (۱۹۶۶) دو مفهوم هویت‌یافتگی در برابر سردرگمی را با استفاده از دو معیار تجربه بحران^۵ و تعهد^۶، به چهار منزلت هویتی^۷ گسترش داد. این چهار منزلت هویتی به ترتیب رشدیافتگی عبارت است از هویت‌یافتگی (بحران را تجربه کرده و تعهد دارد)، بحران‌زدگی^۸ (بحران را تجربه کرده اما هنوز تعهد ندارد)، دنباله‌روی^۹ (تجربه بحران ندارد ولی تعهد دارد) و سردرگمی (تجربه بحران و تعهد ندارد).

سنجش منزلت‌های هویتی ابتدا به صورت مصاحبه‌های بالینی نیمه ساختار یافته توسط روانشناسان انجام گرفت (گروتونت و کوپر^۱، ۱۹۸۱؛ به نقل از آدامز ۱۹۹۸؛ مارشیا، ۱۹۶۶). ضرورت استفاده از ابزارهای عینی که امکان نمره‌گذاری و قابلیت اجرای گروهی برای هدف‌های پژوهشی داشته باشد، روانشناسان را به حرکت از سنجش بالینی به سوی سنجش عینی هویت من سوق داد (حجازی و برجعلی‌لو، ۱۳۸۸). روند تحول ساخت پرسشنامه عینی منزلت‌های هویت را آدامز (۱۹۹۸) در دستورالعمل این پرسشنامه فراهم نموده است. اولین نسخه پرسشنامه سنجش

11. Objective Measure of Ego Identity Status (OMEIS)

12. Adams, G. R., Shea, J. A. & Fitch, S. A.

13. ideological identity

14. Extended Objective Measure of Ego Identity Status-1 (EOM-EIS-1)

15. reliability

16. split-half

17. test-retest reliability

1. diffused

2. identity crisis

3. identity diffused

4. identity achieved

5. crisis

6. commitment

7. identity status

8. moratorium

9. foreclosure

10. Grotevant, H. D., & Copper, C. H.

جداگانه هویت‌یافتگی، دنباله‌روی، سردرگمی مذهبی، بحران‌زدگی و سردرگمی سیاسی بود. ضرایب آلفای شش عامل در زنان غربی ۰/۶۳ تا ۰/۸۶ و در زنان ژاپنی ۰/۵۳ تا ۰/۸۳ به دست آمد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که این پرسشنامه در دو گروه غربی و شرقی ساختار مشابه را نشان نداد.

شوارتز و همکاران (۲۰۰۶) ساختار هویت من را با استفاده از نسخه دوم پرسشنامه عینی گسترش یافته منزلت هویت من، در سه گروه قومی- فرهنگی متفاوت در کشورهای غربی مورد مقایسه قرار دادند. هدف این پژوهش مقایسه امریکایی‌ها و غیر امریکایی‌های غربی با استفاده از روش سنجش معادل بودن^۳ ساختار درونی بود. یافته‌های این مطالعه در مجموع نشان دهنده تشابه ساختار پرسشنامه در سه گروه امریکایی، امریکایی اسپانیولی و سوئدی بود. البته برخی از سوالات در این پژوهش یا در عامل مربوطه قرار نگرفتند و یا دارای بار عاملی لازم نبودند که نیازمند اصلاحات در پژوهش‌های آتی است. در پژوهش دیگری که با استفاده از پرسشنامه سنجش عینی هویت من روی نوجوانان یونانی و امریکایی انجام شد، نشان داده شد که نوجوانان امریکایی در موضوع سیاست بیشتر سردرگم بودند؛ در حالی که نوجوانان یونانی بیشتر هویت‌یافته، دنباله‌رو و بحران‌زده بودند (سولومونتس- کونتری و هاری، ۲۰۰۸).

یکی از محدود پژوهش‌های انجام شده درباره مسلمانان در زمینه هویت من در نوجوانان فلسطینی، توسط دوویری (۲۰۰۴) با استفاده از پرسشنامه ۲۴ سوالی سنجش عینی هویت من انجام گرفته است. نتیجه تحلیل عاملی با روش مولفه‌های اصلی هشت عامل با ارزش ویژه بالاتر از یک بود. با انجام تحلیل عاملی بر اساس هشت عامل، نتایج نشان داد که اکثر سوالات در دو و یا سه عامل قرار می‌گرفتند. با محدود کردن تعداد عوامل به چهار عامل نتیجه تحلیل نشان داد که به جز عامل سوم که فقط یک موضوع را در بر می‌گرفت، عوامل دیگر دارای سوالات با موضوعات مختلف بودند.

مبنای نظری اریکسون در تحول هویت من و ساخت ابزارهای عینی سنجش هویت مورد توجه روانشناسان قرار گرفت. برای مثال برزونسکی و نیمیر (۱۹۹۴) به رابطه منزلت‌ها و سبک‌های هویت پرداختند؛ برزونسکی و آدامز

استقبال از تعریف عملیاتی مارشیا (۱۹۶۶) از هویت و تدوین نسخه دوم پرسشنامه منزلت هویت من، پژوهش‌هایی را در جهت بررسی ویژگی‌های روانسنجی این پرسشنامه به ویژه ساختار عاملی آن ایجاد کرد. میوس (۱۹۹۶) در یک مقاله مروری از سال ۱۹۶۶ تا ۱۹۹۳ تحول هویت و ابزارهای مورد استفاده را مورد بررسی قرار داد. نتیجه این پژوهش نشان داد که پرسشنامه‌های سنجش عینی هویت من، از جمله ابزارهای قابل توجه بوده‌اند.

اولین مطالعه در زمینه روایی^۱ ساختار عاملی نسخه دوم پرسشنامه عینی گسترش یافته منزلت هویت من، توسط بنیون و آدامز (۱۹۸۶) انجام شد. این مطالعه روی ۱۰۶ نفر از دانشجویان انجام شد و تحلیل عاملی آن سه عامل را به دست داد. محتوای این عوامل به ترتیب هویت‌یافتگی و دنباله‌روی به عنوان عوامل خالص بودند در حالی که عامل سوم دارای سوالات هر دو عامل بحران‌زدگی و سردرگمی بود. روایی همگرا- واگرای منزلت‌های مشابه هویت عقیدتی و بین فردی نیز از ۰/۳۶ تا ۰/۶۶ و ضریب پایایی زیر مقیاس‌ها نیز از ۰/۵۸ تا ۰/۸۰ گزارش شدند. آنچه که در این پژوهش قابل نقد است، تعداد شرکت‌کنندگان (۱۰۹ نفر) بود که برای تحلیل عاملی پرسشنامه ۶۴ سوالی اندک است. آدامز (۱۹۹۸) با بررسی پژوهش‌های دیگر در زمینه ساختار عاملی EOM-EIS-2 به پژوهش‌هایی مانند (بنیون، ۱۹۸۸؛ مک‌کانل،^۲ ۱۹۸۵؛ گروتون و آدامز ۱۹۸۴؛ به نقل از آدامز، ۱۹۹۸) اشاره و گزارش کرده است که برخی از سوالات بحران‌زدگی و سردرگمی در این پژوهش‌ها نیز در یک عامل قرار می‌گرفتند.

اونیشی، ایبراهیم و اون (۲۰۰۱) در پژوهشی در یک مقایسه بین فرهنگی، ساختار پرسشنامه عینی سنجش منزلت هویت من (OMEIS) را در دو نمونه از زنان اروپایی- امریکایی و زنان ژاپنی مورد مطالعه قرار دادند. نتیجه مطالعه ساختار عاملی پرسشنامه در زنان اروپایی- امریکایی حاکی از سه عامل خالص دنباله‌روی، هویت‌یافتگی و سردرگمی و نیز سه عامل ناخالص بحران‌زدگی- سردرگمی شغلی، بحران‌زدگی- سردرگمی سیاسی و هویت‌یافتگی- بحران‌زدگی بود. نتیجه مطالعه در زنان ژاپنی نشان‌دهنده پنج عامل

1. validity
2. McConnell, J.

با مرور پیشینه پژوهش، مشخص شد که ساختار پرسشنامه‌های هویت من در بین کشورها و فرهنگ‌های مختلف متفاوت است. بر این اساس، اهداف پژوهش حاضر عبارت است از: ۱- تعیین روایی سازه منزلت‌های هویت عقیدتی و بین شخصی نسخه دوم پرسشنامه عینی گسترش یافته منزلت هویت من بر حسب تحلیل عاملی اکتشافی، ۲- تعیین روایی سازه منزلت‌های عقیدتی و بین شخصی پرسشنامه بر حسب تحلیل عاملی تاییدی، ۳- تعیین روایی سازه همگرا- واگرای منزلت‌های مشابه در هویت عقیدتی و بین شخصی، ۴- تعیین همسانی درونی هشت زیر مقیاس منزلت‌های هویت عقیدتی و بین شخصی بر حسب ضریب آلفای کرونباخ و ۵- تعیین ضریب پایایی بازآزمایی.

روش

جامعه آماری، نمونه و روش اجرای پژوهش: جامعه آماری پژوهش حاضر شامل دانش‌آموزان دختر و پسر دبیرستانی شهر تهران بود. برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری تصادفی مرحله‌ای خوشه‌ای استفاده شد و ابتدا مناطق نوزده‌گانه آموزش و پرورش بر اساس نظرات کارشناسان به شش بخش تقسیم شدند. در مرحله دوم مناطق ۱، ۵، ۷، ۱۲، ۱۵ و ۱۹ هر یک از بخش‌های مناطق نوزده‌گانه به صورت تصادفی انتخاب شدند. با در نظر گرفتن انواع دبیرستان‌های دولتی، غیرانتفاعی، فنی- حرفه‌ای و کار و دانش در شهر تهران، متناسب با جامعه آماری، مدارس به صورت تصادفی انتخاب شدند. حجم نمونه دختران سه پایه اول تا سوم ۱۳۹۰ نفر و پسران ۹۵۲ نفر و کل دانش‌آموزان انتخاب شده ۲۳۴۲ نفر بودند. میانگین سنی کل دانش‌آموزان ۱۵/۷۵ با انحراف استاندارد ۲/۷۵ بود. میانگین سنی دختران ۱۵/۷ با انحراف استاندارد ۲/۸۴ و میانگین سنی پسران ۱۵/۹ سال با انحراف استاندارد ۲/۶۱ به دست آمد. پژوهش به صورت گروهی و در کلاس‌های درس با هماهنگی قبلی با مسوولان انجام شد و توضیحات لازم برای دانش‌آموزان در خصوص پژوهشی بودن موضوع و شناسایی دیدگاه دانش‌آموزان نسبت به موضوعات مختلف زندگی داده شد.

برای بررسی ساختار عاملی نسخه دوم پرسشنامه عینی گسترش یافته منزلت هویت من، ابتدا کل شرکت‌کنندگان به

طی مقاله‌ای مروری به مفید بودن تقسیم‌بندی هویت توسط مارشیا پس از ۳۵ سال اشاره کردند؛ برق و ارلینگ (۲۰۰۵) به مطالعه شکل‌گیری هویت نوجوانان سوئدی، و شوارتز (۲۰۰۴) به بررسی روایی سازه پرسشنامه هویت پرداخت؛ شوارتز و همکاران (۲۰۰۶) به مقایسه هویت افراد در فرهنگ‌های مختلف پرداختند و کروگر و مارشیا (۲۰۱۱) نیز به مرور منشا، معنی و تفسیر هویت اقدام کردند. در ایران پرسشنامه هویت من بنیون و آدامز (۱۹۸۶) توسط پژوهشگران مختلفی مورد مطالعه قرار گرفته است. نسخه دوم پرسشنامه عینی گسترش‌یافته منزلت هویت من توسط رحیمی نژاد (۱۳۷۹) ترجمه و ویژگی‌های روانسنجی آن در دانشجویان مورد بررسی قرار گرفت. در این پژوهش ساختار منزلت‌های هویت من در نمونه دانشجویان مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که با استفاده از معیارهای اسکری^۱ و ارزش ویژه بالاتر از یک، چهار عامل قابل استخراج بود. عوامل به دست آمده به ترتیب دنباله‌روی، بحران‌زدگی، سردرگمی و هویت‌یافتگی بودند. ضریب آلفای منزلت‌ها از ۰/۵۹ تا ۰/۸۱ گزارش شده است. امیدیان (۱۳۸۱) نیز پرسشنامه هویت من بنیون و آدامز (۱۹۸۶) را ترجمه و روی دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز اجرا کرد. نتیجه این مطالعه حاکی از وجود چهار عامل طبق الگوی مارشیا (۱۹۶۶) بود و همسانی درونی چهار مقیاس منزلت‌های هویت نیز از ۰/۷۰ تا ۰/۹۰ گزارش شد. دلخموش (۱۳۸۷) ویژگی‌های روانسنجی پرسشنامه هویت من بنیون و آدامز (۱۹۸۶) را با انجام تغییراتی روی دانشجویان ساکن تهران مطالعه کرد. تغییرات اعمال شده شامل اضافه کردن سوالات هویت ملی به چهار محتوای سیاست، شغل، مذهب و هدف زندگی در هویت عقیدتی و ادغام نقش‌های جنسی و رابطه با جنس مخالف در کنار تفریح و دوستی، در هویت بین شخصی بود. روایی چهار منزلت هویتی در این پرسشنامه با روش تحلیل کوچکترین فضا^۲ بررسی و تایید شد. در این پژوهش با حذف ۱۴ سوال از ۹۲ سوال، ساختار چهار منزلت هویت مارشیا تایید شد و پایایی چهار منزلت نیز بر حسب ضریب آلفا از ۰/۷۶ تا ۰/۸۵ به دست آمد.

1. scree
2. smallest space analysis

3. construct validity

من (EOM-EIS-2): این پرسشنامه که توسط بنیون و آدامز (۱۹۸۶) ساخته شده است، توسط رحیمی نژاد (۱۳۷۹) ترجمه و روی دانشجویان دوره کارشناسی بررسی شد. این پرسشنامه دو نوع هویت عقیدتی و بین شخصی را مورد سنجش قرار می‌دهد، که هر یک چهار منزلت هویت‌یافته، بحران‌زده، دنباله‌رو و سردرگم را شامل می‌شود. البته محتوای هر یک از دو نوع هویت متفاوت است. در هویت عقیدتی موضوعات مذهب، شغل، سیاست، فلسفه زندگی و در هویت بین شخصی انتخاب دوست، نقش همسری، تفریح و وعده ملاقات با جنس مخالف در قالب چهار منزلت هویتی مطرح شده است. در کل تعداد سوالات پرسشنامه ۶۴ سوال است که البته در پژوهش حاضر یک سوال با محتوای اسلامی به دنباله‌روی عقیدتی اضافه شد. بنابراین پرسشنامه اجرا شده دارای ۶۵ سوال برای سنجش هویت بود.

با توجه به تفاوت‌های فرهنگی در برخی از زیر مقیاس‌ها و سوالات، زیر مقیاس وعده ملاقات با جنس مخالف به دلیل عدم تناسب با فرهنگ اسلامی تغییر یافت و به مقیاس تنظیم رفتار در برابر جنس مخالف تبدیل شد (رحیمی نژاد، ۱۳۷۹).

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه پژوهش در جدول ۱ ارائه شده است. در این جدول حجم نمونه به تفکیک منطقه، جنسیت، نوع مدرسه و سیستم آموزشی مشخص شده است.

صورت تصادفی به دو گروه تقسیم شدند. گروه اول برای مدرج‌سازی^۱ در نظر گرفته شد. در این گروه برای بررسی ویژگی‌های مطلوب روانسنجی سوالات آزمون و تعلق آنها به عامل مربوطه از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. برای تایید نتایج به دست آمده و امکان تایید مدل مناسب با ساختار نظری پرسشنامه از گروه دوم برای روایی‌سازی^۲ استفاده شد. برای بررسی روایی سازه هویت عقیدتی و هویت بین شخصی سه مدل با هم مقایسه شدند. مدل اول ساختار نظری، که با قرار دادن سوالات در عامل‌های مربوطه برای هر یک از منزلت‌های چهارگانه به تفکیک هویت عقیدتی و بین شخصی در نظر گرفته شد. مدل دوم بر اساس نتایج تحلیل عاملی اکتشافی انجام شده در گروه اول، بدون تغییر در گروه دوم مورد تحلیل تاییدی قرار گرفت. در مدل سوم نیز از نتایج تحلیل عاملی اکتشافی برای تحلیل تاییدی استفاده شد، با این تفاوت که سوالات ضعیف حذف شدند. برای حذف سوالات از سه معیار استفاده شد. معیار اول پایین‌تر از ۰/۳ بودن بار عاملی سوال در عامل مربوطه، معیار دوم بار عاملی بالاتر از ۰/۳ در دو عامل و بیشتر و معیار سوم پایین بودن بار عاملی سوال در عامل مربوطه و دارا بودن بار عاملی بالاتر از ۰/۳ در عامل‌های دیگر بود.

ابزار سنجش

نسخه دوم پرسشنامه عینی‌گسترش یافته منزلت هویت

جدول ۱

حجم نمونه پژوهش به تفکیک منطقه، جنسیت، نوع مدرسه و سیستم آموزشی

منطقه	جنس		نوع مدرسه		سیستم آموزشی	
	دختران	پسران	دولتی	غیرانتفاعی	فنی-کاردانش	فراوانی هر منطقه
منطقه ۱	۲۵۵	۱۳۴	۲۵۷	۱۳۲	۲۹۸	۳۸۹
منطقه ۵	۳۶۷	۲۸۰	۴۵۲	۱۹۵	۶۴۷	۶۴۷
منطقه ۷	۱۲۸	۱۰۱	۲۲۹	۰	۲۲۹	۲۲۹
منطقه ۱۲	۲۹۸	۲۴۵	۳۸۹	۱۵۴	۴۰۵	۵۴۳
منطقه ۱۵	۲۰۵	۸۵	۲۹۰	۰	۱۷۹	۲۹۰
منطقه ۱۹	۱۳۷	۱۰۷	۲۴۴	۰	۲۴۴	۲۴۴
جمع ستونی	۱۳۹۰	۹۵۲	۱۸۶۱	۴۸۱	۲۰۴۷	۲۳۴۲

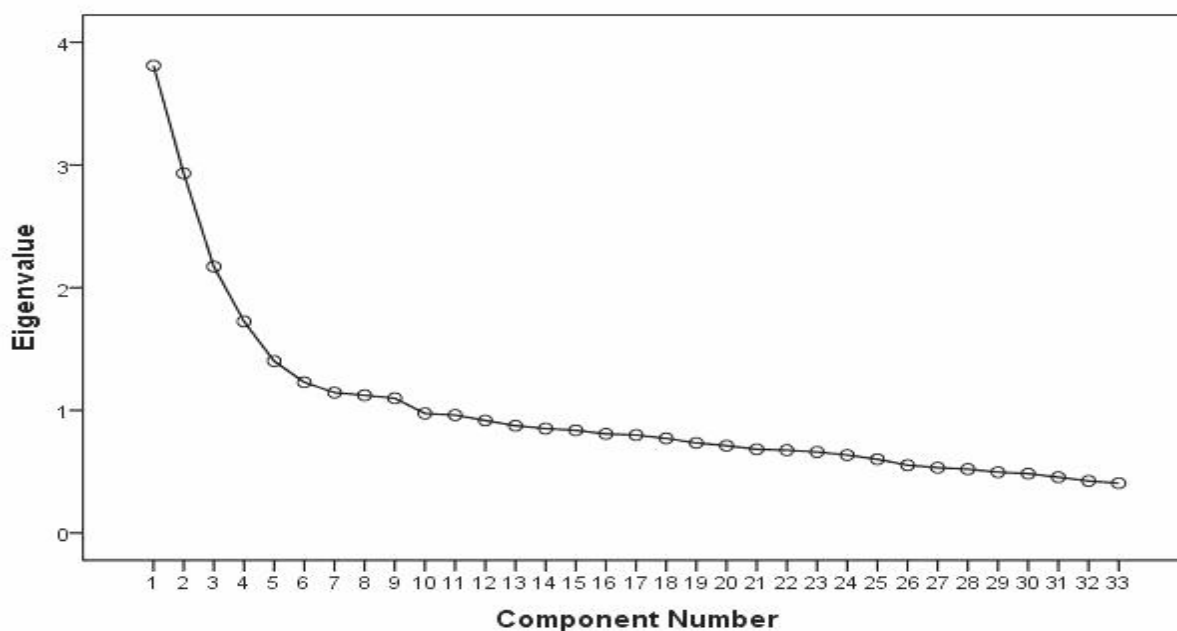
1. calibration
2. validation

روش بررسی روایی سازه هویت عقیدتی و بین شخصی: ابتدا ساختار عاملی پرسشنامه به تفکیک در دو بعد منزلت‌های عقیدتی و منزلت‌های بین شخصی به صورت جداگانه مورد بررسی قرار گرفته است. در این مطالعه ابتدا با انجام تحلیل عاملی اکتشافی روی ۵۰ درصد از نمونه که به صورت تصادفی انتخاب شدند، استخراج عوامل صورت گرفت. پس از مشخص شدن ساختار عاملی در مرحله اول، روایی ساختار به دست آمده روی ۵۰ درصد دیگر نمونه با تحلیل عاملی تاییدی مورد بررسی قرار گرفت.

الف) هویت عقیدتی: سوالات منزلت‌های هویت عقیدتی با استفاده از تحلیل عامل اکتشافی با روش مولفه‌های اصلی روی ۵۰ درصد نمونه که به صورت تصادفی از کل نمونه انتخاب شده بودند انجام شد. شاخص کایزر-میر-اولکین^۱

معادل ۰/۷۷۴ و آزمون کرویت بارتلت^۲ با مقدار خی دو ۴۴۳۶/۲ با درجه آزادی ۵۲۸ در سطح ۰/۰۰۱ معنادار بود. معیار استخراج عوامل ارزش ویژه بالاتر از یک و آزمون اسکری کتل بود که در نمودار شماره ۱ ارایه شده است. بر اساس معیار ارزش ویژه بالاتر از یک، هشت عامل به دست آمد. مقدار ارزش ویژه و درصد تبیین واریانس هر یک از عوامل به ترتیب عبارتند از: ۳/۸۱، ۲/۹۳، ۲/۷۲، ۱/۷۲، ۱/۴، ۱/۲۲، ۱/۱۴، ۱/۱۲ و ۱/۰۹ با درصدهای تبیین واریانس به ترتیب ۱۱/۵، ۸/۸، ۶/۵، ۵/۲، ۴/۲، ۳/۷، ۳/۴ و ۳/۳ بود. با در نظر گرفتن شکل اسکری منزلت‌های عقیدتی در شکل ۱، مسیر اسکری از عامل چهارم به بعد حالت خطی به خود می‌گیرد.

Scree Plot

شکل ۱

اسکری پلات سوالات منزلت‌های هویت عقیدتی

نامناسب، بار عاملی کمتر از ۰/۳ و بار عاملی متقاطع هر سوال در دو عامل به عنوان معیار در نظر گرفته شد. منزلت‌های هویت عقیدتی برای زیر مقیاس دنباله‌روی بدون حذف سوال (البته سوال ۵۰ اضافی طراحی شده بود که برای جلوگیری از افزایش کاذب میانگین حذف شد)، برای هویت

یافته‌های مربوط به تحلیل عاملی اکتشافی سوالات منزلت‌های هویت عقیدتی در جدول ۲ ارایه شده است که وجود چهار عامل را نشان می‌دهد. برای حذف سوالات

1. Kaiser-Meyer-Olkin
2. Bartlett's test of sphericity

یافته با حذف سوال ۱۸ و سوال ۴۰، برای سردرگمی با حذف زیر مقیاس‌ها برای نمونه پژوهش نهایی شدند.
سوال ۱، ۴ و ۵۶ برای بحران‌زده نیز با حذف سوال ۲ و ۸

جدول ۲

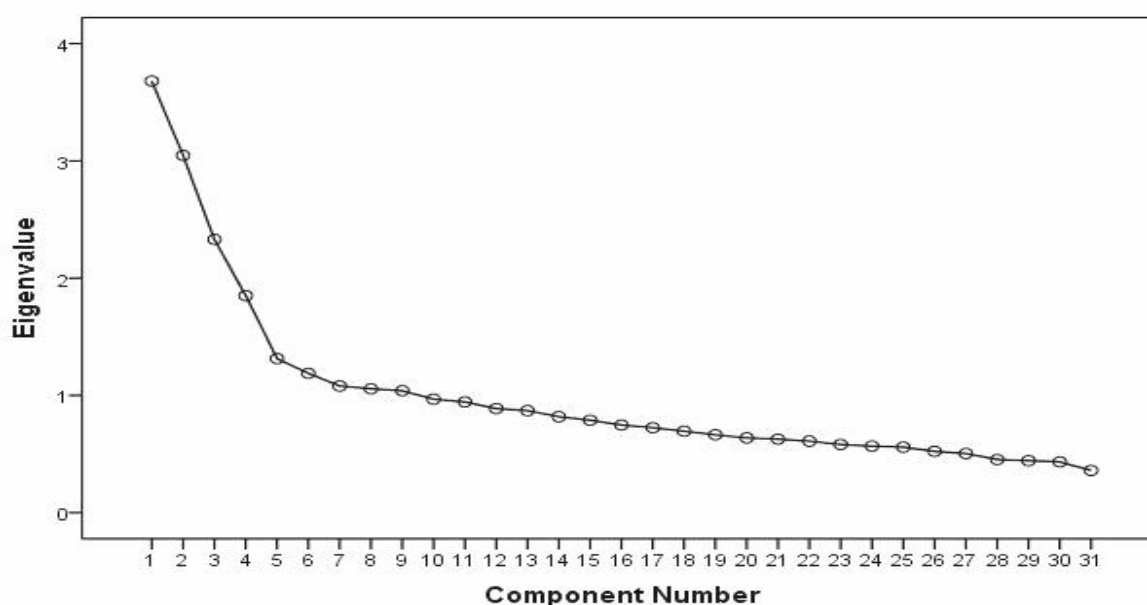
عوامل استخراج شده و بار عاملی سوالات منزلت‌های هویت عقیدتی با چرخش واریماکس

سوال	اول	دوم	سوم	چهارم
۶۳. دنباله‌روی (مذهب)	۰,۷۴			
۴۴. دنباله‌روی (فلسفه زندگی)	۰,۶۸			
۶۵. دنباله‌روی (مذهب)	۰,۶۵			
۵۰. دنباله‌روی (مذهب)	۰,۶۴			
۲۸. دنباله‌روی (فلسفه زندگی)	۰,۵۹			
۶۴. دنباله‌روی (سیاست)	۰,۵۵			
۴۱. دنباله‌روی (شغل)	۰,۴۸			
۱۷. دنباله‌روی (شغل)	۰,۴۳			
۲۴. دنباله‌روی (سیاست)	۰,۴۰			
۲۶. سردرگمی (مذهب)		۰,۶۹		
۱۰. سردرگمی (مذهب)		۰,۶۸		
۴۲. هویت‌یافتگی (مذهب)		-۰,۵۱	۰,۴۰	
۵۲. سردرگمی (فلسفه زندگی)		۰,۴۷		
۱۶. سردرگمی (سیاست)		۰,۴۱		
۸. بحران‌زدگی (سیاست)		-۰,۳۷		
۴۰. هویت‌یافتگی (سیاست)		-۰,۳۷		
۱۸. هویت‌یافتگی (مذهب)		-۰,۳۵		
۲۵. سردرگمی (شغل)		۰,۳۰		
۴۹. هویت‌یافتگی (شغل)			۰,۷۳	
۳۳. هویت‌یافتگی (شغل)			۰,۷۱	
۵۹. هویت‌یافتگی (فلسفه زندگی)			۰,۵۹	
۳۶. هویت‌یافتگی (فلسفه زندگی)			۰,۵۲	
۲۰. هویت‌یافتگی (فلسفه زندگی)			۰,۴۶	
۵۷. بحران‌زدگی (شغل)			-۰,۳۵	۰,۵۷
۱۲. بحران‌زدگی (فلسفه زندگی)				۰,۵۲
۳۴. بحران‌زدگی (مذهب)				۰,۴۹
۹. بحران‌زدگی (شغل)				۰,۴۸
۲. بحران‌زدگی (مذهب)		۰,۴۳		۰,۴۵
۱. سردرگمی (شغل)				۰,۴۱
۴۸. بحران‌زدگی (سیاست)				۰,۳۹
۳۲. بحران‌زدگی (سیاست)			۰,۲۳	۰,۳۲
۴. سردرگمی (فلسفه زندگی)				۰,۲۸
۵۶. سردرگمی (سیاست)				۰,۲۶

از یک بود. مقدار ارزش ویژه و درصد تبیین واریانس هریک از عوامل به ترتیب عبارتند از: ۳/۸۶، ۳/۰۴، ۲/۳۳، ۱/۸۵، ۱/۳۱، ۱/۱۸، ۱/۰۸، ۱/۰۵ و ۱/۰۴ با درصدهای تبیین واریانس به ترتیب ۱۱/۸۷، ۹/۸۲، ۷/۵۱، ۵/۹۷، ۴/۲۴، ۳/۸۳، ۳/۴۸ و ۳/۳۵ بود. با توجه به این که نمودار رسم شده از عامل چهارم به بعد حالت خطی به خود می‌گیرد و نیز این که عامل پنجم تا نهم درصد تبیین واریانس کمتر از ۵ درصد دارد، وجود چهار عامل برای استخراج منطقی به نظر می‌رسد.

سوالات منزلت‌های هویت بین شخصی نیز با استفاده از تحلیل عامل اکتشافی با روش مولفه‌های اصلی روی ۵۰ درصد نمونه که به صورت تصادفی از کل نمونه انتخاب شده بودند انجام شد. شاخص کایزر-میر-اولکین معادل ۰/۷۷۴ و آزمون کرویت بارتلت نیز با مقدار χ^2 دو ۴۶۷۵/۸۸ با درجه آزادی ۵۲۸ در سطح ۰/۰۰۱ معنادار بود. معیار استخراج عوامل، ارزش ویژه بالاتر از یک و آزمون اسکری کتل بود. شکل ۲ نشان‌دهنده نه عامل بر اساس معیار ارزش ویژه بالاتر

Scree Plot

شکل ۲

اسکری پلات سوالات منزلت‌های هویت بین شخصی

هویت‌یافتگی با حذف سوال ۱۳، بحران‌زده با حذف سوال ۱۱ و ۱۴ و ۴۳ و ۵۴ به چهار سوال کاهش یافت. زیرمقیاس سردرگمی نیز با حذف سوال ۶ و ۳۰ (تداخل با بحران‌زدگی) با ۴ سوال باقی ماند. در جدول ۳ سوالاتی که برجسته نوشته نشده‌اند حذف شده‌اند.

نتیجه تحلیل عاملی اکتشافی در جدول ۳ ارائه شده است که وجود چهار عامل را نشان می‌دهد. برخی از سوالات فاقد معیار بار عاملی بالاتر از ۰/۳ یا دارای بار عاملی متقاطع در دو عامل و یا بار عاملی در عوامل نامرتب بود. برای چهار منزلت هویت بین شخصی مقیاس دنباله‌روی بدون حذف سوال،

جدول ۳

عامل‌های استخراج شده و بار عاملی سوالات منزلت‌هایی هویت بین شخصی با چرخش واریماکس

عامل				سوال
چهارم	سوم	دوم	اول	
			۰,۷۱	۶۲. دنباله‌روی (رفتار با جنس مخالف)
			۰,۷۰	۳۸. دنباله‌روی (تفریح)

ادامه جدول ۳

			۰,۶۹	۳۷. دنباله‌روی (دوست‌یابی)
			۰,۶۶	۳۹. دنباله‌روی (رفتار با جنس مخالف)
			۰,۶۰	۶۱. دنباله‌روی (تفریح)
			۰,۵۸	۲۱. دنباله‌روی (دوست‌یابی)
			۰,۵۴	۳. دنباله‌روی (نقش همسری)
			۰,۴۶	۲۷. دنباله‌روی (نقش همسری)
		۰,۶۲		۴۶. هویت‌یافتگی (تفریح)
		۰,۵۸		۲۲. هویت‌یافتگی (تفریح)
		۰,۵۳		۱۵. هویت‌یافتگی (رفتار با جنس مخالف)
		۰,۵۱		۱۴. بحران‌زدگی (تفریح)
	۰,۲۵	۰,۳۰	۰,۵۰	۵۱. هویت‌یافتگی (نقش همسری)
			۰,۴۹	۴۵. هویت‌یافتگی (دوست‌یابی)
			۰,۴۹	۵۴. بحران‌زدگی (تفریح)
			۰,۴۷	۳۵. هویت‌یافتگی (نقش همسری)
			۰,۴۱	۴۳. بحران‌زدگی (نقش همسری)
			۰,۴۱	۵۵. هویت‌یافتگی (رفتار با جنس مخالف)
	۰,۲۶	۰,۳۲	۰,۳۳	۱۱. بحران‌زدگی (نقش همسری)
				۱۳. هویت‌یافتگی (دوست‌یابی)
			۰,۶۵	۶۰. بحران‌زدگی (دوست‌یابی)
			۰,۶۱	۲۹. بحران‌زدگی (دوست‌یابی)
			۰,۶۰	۵۳. سردرگمی (دوست‌یابی)
			۰,۵۳	۴۷. بحران‌زدگی (رفتار با جنس مخالف)
			۰,۵۰	۳۱. بحران‌زدگی (رفتار با جنس مخالف)
			۰,۴۱	۵. بحران‌زدگی (دوست‌یابی)
				۶. سردرگمی (تفریح)
			۰,۵۷	۱۹. سردرگمی (نقش همسری)
			۰,۵۷	۲۳. سردرگمی (رفتار با جنس مخالف)
			۰,۵۳	۵۹. سردرگمی (نقش همسری)
			۰,۴۶	۷. سردرگمی (رفتار با جنس مخالف)
	۰,۳۲	۰,۳۲		۳۰. سردرگمی (تفریح)

در جدول ۲ بدون حذف تحلیل شدند. در مدل سوم، ابتدا سوالات ضعیف در تحلیل عاملی اکتشافی شناسایی شدند. پس از حذف سوالات ضعیف، تحلیل عاملی تاییدی روی بقیه سوالات انجام شد. در جدول ۲ سوالاتی که برجسته نوشته نشده‌اند مشمول حذف شده‌اند. نتایج تحلیل عاملی تاییدی در جدول ۴ ارائه شده است. با توجه به شاخص‌های برازش، مدل سوم از شرایط بهتری برخوردار است.

با استفاده از نتایج تحلیل عاملی اکتشافی سوالات هویت عقیدتی، عوامل به دست آمده در ۵۰ درصد دیگر نمونه پژوهش مطالعه شدند. در این بررسی سه مدل مختلف با یکدیگر مقایسه شده‌اند. مدل اول بر اساس کلید پرسشنامه هویت من در بخش عقیدتی بدون حذف هیچ سوالی و برای هر منزلت هویت ۸ سوال با یک سوال اضافه در مورد مذهب، (۹ سوال) و در مجموع ۳۳ سوال تحلیل تاییدی شدند. در مدل دوم نیز سوالات به دست آمده در تحلیل عاملی اکتشافی

جدول ۴

شاخص‌های برازش تحلیل عاملی تاییدی منزلت‌های هویت عقیدتی به تفکیک مدل‌ها

مدل	توضیحات مدل	RMSEA	AGFI	GFI	CFI	RMR	NFI	X ² /df	Df	X ²
مدل اول طبق نظریه بر اساس نسخه اصلی آدامز و بنیون	۰,۰۷۵	۰,۸۲	۰,۸۴	۰,۶۴	۰,۰۷۴	۰,۶۰	۶,۸۱	۴۸۹	۳۳۳۴,۲۶	
مدل دوم بدون حذف سوال	۰,۰۷۲	۰,۸۲	۰,۸۵	۰,۶۵	۰,۰۷۳	۰,۶۲	۶,۶۲	۴۸۹	۳۲۳۹,۰۶	
مدل سوم با حذف سوالات ضعیف	۰/۰۵	۰/۹۲	۰/۹۴	۰/۷۸	۰/۱۲	۰/۷۵	۶/۵۰	۲۶۹	۱۷۴۸/۶۳	

ب) هویت بین شخصی: با استفاده از نتایج تحلیل عاملی اکتشافی سوالات هویت بین شخصی، عوامل به دست آمده در ۵۰ درصد دیگر نمونه پژوهش مطالعه شدند. در این بررسی سه مدل مختلف با یکدیگر مقایسه شده‌اند. مدل اول بر اساس کلید پرسشنامه هویت من در بخش بین شخصی، بدون حذف هیچ سوالی و برای هر منزلت هویت ۸ سوال و در مجموع ۳۲ سوال تحلیل تاییدی شدند. در مدل دوم نیز سوالات به دست آمده در تحلیل عاملی اکتشافی جدول ۳ بدون حذف شدند. در مدل سوم، سوالات فاقد بار عاملی ۰/۳ به بالا در عامل خود یا داشتن بار عاملی بالاتر از ۰/۳ در عامل‌های دیگر و یا داشتن بار عاملی بالاتر از ۰/۳ در دو عامل یا بیشتر حذف شدند. نتایج تحلیل عاملی تاییدی در جدول ۵ ارائه شده است. با توجه به شاخص‌های برازش، مدل سوم از شرایط بهتری برخوردار است.

جدول ۵

شاخص‌های برازش تحلیل عاملی تاییدی منزلت‌های هویت بین شخصی به تفکیک مدل‌ها

مدل	توضیحات مدل	RMSEA	AGFI	GFI	CFI	RMR	NFI	X ² /df	df	X ²
مدل اول طبق نظریه بر اساس نسخه اصلی آدامز و بنیون	۰,۰۹۱	۰,۷۶	۰,۷۹	۰,۵۷	۰,۰۸۹	۰,۵۵	۹	۴۵۸	۴۱۲۲,۲۱	
مدل دوم بدون حذف سوال	۰,۰۸۷	۰,۷۸	۰,۸۱	۰,۵۹	۰,۰۸۹	۰,۵۶	۸,۶۶	۴۵۸	۳۹۶۸,۶۷	
مدل سوم با حذف سوالات ضعیف	۰/۰۵	۰/۹۱	۰/۹۳	۰/۷۶	۰/۱۲	۰/۷۵	۷/۷۲	۲۴۶	۱۸۹۸/۶۶	

برای بررسی روایی همگرا- واگرایی منزلت‌ها، با توجه به برازش بهتر مدل سوم از نتایج مدل سوم در تحلیل تاییدی استفاده شد. برای این منظور سوالات ضعیف از منزلت‌های هویت چهارگانه عقیدتی و بین شخصی حذف شدند. سوالات حذف شده در هویت عقیدتی سوالات ۱۸ و ۴۰ از هویت یافتگی، ۲ و ۸ از بحران زدگی، ۱ و ۴ و ۵۶ از سردرگمی و سوال ۵۰ از دنباله‌روی انجام شد. همچنین سوال ۱۳ از

هویت یافتگی، سوال ۱۱، ۱۴، ۴۳ و ۵۴ از بحران زدگی، سوال ۶، ۳۰ و ۵۳ از سردرگمی، سوالات حذف شده در هویت بین شخصی بودند. یافته‌های جدول ۶ حاکی از ضرایب قابل قبول برای روایی همگرایی منزلت‌های هویت عقیدتی با منزلت‌های مشابه هویت بین شخصی است. ضرایب همبستگی به ترتیب برای دنباله‌روی ۰/۶۵، هویت یافتگی ۰/۵۵، بحران زدگی ۰/۴۶ و سردرگمی ۰/۳۸ به دست آمد.

جدول ۶

ماتریس روایی همگرا و واگرایی زیر مقیاس‌های هویت عقیدتی و بین شخصی

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱. هویت یافتگی عقیدتی							
۲. بحران زدگی عقیدتی	۰/۰۱						

ادامه جدول ۶

۳. دنباله روی عقیدتی	۰/۰۴	۰/۱۸**					
۴. سردرگمی عقیدتی	-۰/۱۳**	۰/۱۰**	۰/۳۲**				
۵. هویت یافتگی بین شخصی	۰/۵۶**	۰/۱۵**	۰/۰۵*	-۰/۰۳			
۶. بحران زندگی بین شخصی	۰/۰۴*	۰/۴۷**	۰/۲۱**	۰/۱۵**	۰/۰۹**		
۷. دنباله روی بین شخصی	۰/۰۹**	۰/۰۹**	۰/۶۶**	۰/۲۳**	-۰/۰۰	۰/۱۶**	
۸. سردرگمی بین شخصی	-۰/۰۹**	۰/۰۵*	۰/۲۰**	۰/۳۹**	-۰/۱۶**	۰/۱۰**	۰/۱۳**

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

شاخص‌های توصیفی و ضریب پایایی منزلت‌های هویتی یافته‌ها در جدول ۷ ارایه شده است. براساس یافته‌های جدول ۷، در مقیاس‌های هویت عقیدتی، ضریب پایایی برای دنباله‌روی ۰/۷۲، هویت‌یافتگی ۰/۶۴، سردرگمی و ۰/۵۶ به دست آمد.

جدول ۷

شاخص‌های توصیفی و ضریب پایایی زیرمقیاس‌های منزلت‌های هویتی به تفکیک جنس

زیرمقیاس	دختر			پسر			کل	
	پایایی	SD	M	پایایی	SD	M	SD	M
هویت یافتگی عقیدتی	۰/۶۵	۵/۱۶	۱۷/۵۳	۰/۶۲	۴/۹۰	۱۷/۳۶	۵/۱۰۶	۱۷/۴۶
بحران زندگی عقیدتی	۰/۴۶	۴/۸۳	۱۷/۷۳	۰/۴۴	۴/۷۴	۱۸/۸۳	۴/۸۲	۱۸/۱۷
دنباله روی عقیدتی	۰/۷۲	۶/۹۷	۳۳/۸۱	۰/۷۱	۶/۹۷	۳۱/۹۷	۷/۰۳	۳۳/۰۹
سردرگمی عقیدتی	۰/۴۴	۴/۲۶	۲۲/۰۲	۰/۵۱	۴/۴۴	۲۱/۵۷	۴/۳۴	۲۱/۸۴
هویت یافتگی بین شخصی	۰/۶۳	۵/۴۳	۱۸/۳۵	۰/۶۳	۵/۲۷	۱۸/۴۶	۵/۳۶	۱۸/۳۹
بحران زندگی بین شخصی	۰/۵۸	۵/۰۹	۱۷/۲۰	۰/۵۲	۴/۷۰	۱۷/۶۶	۴/۹۴	۱۷/۳۸
دنباله روی بین شخصی	۰/۷۷	۷/۳۳	۳۴/۰۶	۰/۷۴	۷/۱۲	۳۱/۹۶	۷/۳۲	۳۳/۲۴
سردرگمی بین شخصی	۰/۵۳	۴/۱۴	۱۷/۶۷	۰/۵۰	۴/۰۲	۱۶/۸۸	۴/۱۱	۱۷/۳۶

پایایی مقیاس‌های چهارگانه هویت عقیدتی و بین شخصی در ۱۳۷ دختر و ۹۸ پسر به فاصله یک ماه بررسی شد. با حذف پرسشنامه‌های ناقص تعداد ۲۲۲ نفر باقی ماند. ضریب پایایی مقیاس‌های هویت عقیدتی به ترتیب برای دنباله‌روی ۰/۶۴، سردرگمی ۰/۶۲، بحران‌زندگی ۰/۵۳ و هویت‌یافته ۰/۵۴ به دست آمد. هم‌چنین ضریب پایایی مقیاس‌های هویت بین شخصی به ترتیب برای دنباله‌روی ۰/۶۲، سردرگمی ۰/۵۱، بحران‌زندگی ۰/۳۵ و هویت‌یافته ۰/۴۴ به دست آمد. برای بررسی نرمال بودن توزیع منزلت‌های هویت در دختران، پسران و کل، میزان کجی^۱ هر یک از آنها بررسی شد. نتیجه بررسی نشان داد توزیع همه منزلت‌ها نرمال بود. نمره استاندارد Z مقدار کجی برای

بحث

هدف نخست پژوهش حاضر، تعیین روایی سازه نسخه دوم پرسشنامه عینی گسترش یافته منزلت هویت من، در هر دو منزلت هویت عقیدتی و بین شخصی در دانش‌آموزان شهر تهران بود. به این منظور، از تحلیل عاملی اکتشافی روی ۵۰ درصد نمونه تصادفی از کل نمونه انجام شد. با توجه به نتایج نمودار اسکری ۱ و ۲ و جدول ۲ و ۳، یافته‌های پژوهش برای هویت عقیدتی و هویت بین شخصی هر یک چهار عامل دنباله‌روی، هویت‌یافتگی، بحران‌زندگی و سردرگمی، متناسب با نظریه بنیون و آدامز (۱۹۸۶) به دست آمد. نتایج تحلیل

۱ . skewness

برخوردار نبودند. مدل سوم در مقایسه با دو مدل دیگر از وضعیت بهتری در شاخص‌های برآزش برخوردار بود. از یافته‌های تحلیل عاملی اکتشافی و تاییدی وجود چهار منزلت هویت عقیدتی مورد تایید قرار گرفت. در این چهار عامل، سوالات دنباله‌روی و هویت‌یافتگی در عوامل خود قرار گرفتند، اما یک سوال سردرگمی در عامل بحران‌زدگی و یک سوال بحران‌زدگی نیز دارای بار عاملی متقاطع بودند. چهار عامل هویت عقیدتی نیز با ساختار با مدل اصلی بنیون و آدامز (۱۹۸۶) انطباق کلی داشتند. در مرور پژوهش‌ها برای بررسی روایی سازه هویت من روش تحلیل عاملی تاییدی یافت نشد.

در تعیین روایی سازه منزلت‌های هویت بین شخصی با تحلیل عاملی تاییدی، سه مدل طبق روال هویت عقیدتی با یکدیگر مقایسه شدند. یافته‌های پژوهش حاضر حاکی از آن بود که مدل اول و دوم تقریباً شاخص‌های قابل قبولی ندارند. از یافته‌های تحلیل عاملی اکتشافی و تاییدی، وجود چهار منزلت هویت بین شخصی مورد تایید قرار گرفت. کلیه سوالات دنباله‌روی و هویت‌یافتگی در عوامل خود قرار گرفتند، دو سوال سردرگمی در بحران‌زدگی بار عاملی متقاطع داشت. نتایج مربوط به بحران‌زدگی بین شخصی از سایر منزلت‌ها ضعیف‌تر بود. دو سوال بحران‌زدگی در هویت‌یافتگی قرار گرفتند و یک سوال نیز فاقد بار عاملی لازم بود. چهار عامل هویت بین شخصی نیز با ساختار مدل اصلی بنیون و آدامز (۱۹۸۶) انطباق کلی داشتند. در مطالعه اونیشی و همکاران (۲۰۰۱) در زنان غربی نیز سردرگمی و بحران‌زدگی سیاسی و شغلی زیر یک عامل قرار گرفتند، در حالی که در زنان ژاپنی تداخل عوامل اندک بود. هم‌چنین در پژوهش دوویری (۲۰۰۴) که روی دانش‌آموزان دبیرستانی انجام شد ساختار تفکیک یافته‌ای به دست نیامد. یافته‌های پژوهش حاضر همسو با مطالعه امیدیان (۱۳۸۱) و دلخوش (۱۳۸۶) و در مقایسه با پژوهش‌های انجام شده در دیگر کشورها، دارای بیشترین انطباق با ساختار اصلی پرسشنامه بنیون و آدامز (۱۹۸۶) بود.

سومین هدف این پژوهش، تعیین روایی همگرا- واگرایی منزلت‌های مشابه هویت عقیدتی و بین شخصی بود. با توجه به یافته‌های جدول ۶ به ترتیب مقیاس‌های مشابه در منزلت‌های دنباله‌روی، هویت‌یافتگی، بحران‌زدگی و سردرگمی دارای همبستگی بالا و روایی همگرای قابل قبول بودند.

عاملی اکتشافی سوالات منزلت‌های هویت عقیدتی نشان داد که در مقیاس دنباله‌روی همه سوالات در عامل خود قرار گرفتند، در مقیاس سردرگمی، سه سوال ۱، ۴ و ۵۶ حذف شدند، در مقیاس بحران‌زدگی دو سوال ۲ و ۸ حذف شدند و در مقیاس هویت‌یافتگی دو سوال ۱۸ و ۴۰ حذف شدند. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی سوالات منزلت‌های هویت بین شخصی نیز نشان داد که در مقیاس دنباله‌روی همه سوالات در عامل خود قرار گرفتند، در مقیاس سردرگمی دو سوال ۶ و ۵۳ حذف شدند، در مقیاس بحران‌زدگی دو سوال ۱۴ و ۵۴ حذف شدند و در مقیاس هویت‌یافتگی، سوال ۱۳ حذف شد. در مقایسه نتایج پژوهش حاضر با دیگر مطالعات، می‌توان به دو پژوهش اشاره کرد. اونیشی و همکاران (۲۰۰۱) در گروه زنان اروپایی- امریکایی سه عامل خالص دنباله‌روی، هویت‌یافتگی و سردرگمی و در زنان ژاپنی پنج عامل جداگانه هویت‌یافتگی، دنباله‌روی، سردرگمی مذهبی، بحران‌زدگی و سردرگمی سیاسی به‌دست آوردند. دوویری (۲۰۰۴) در مطالعه روی ۳۱۹ نوجوان فلسطینی، ابتدا هشت عامل نامشخص به‌دست آورد و سپس با محدود کردن تعداد عوامل به چهار عامل به جز عامل سوم، بقیه عوامل دارای سوالات پراکنده از هویت‌های مختلف بودند. یافته‌های پژوهش حاضر در مقایسه با دو پژوهش مرور شده، هماهنگی بیشتری با ساختار اصلی پرسشنامه و نظریه بنیون و آدامز (۱۹۸۶) داشت.

دومین هدف این پژوهش، تعیین روایی سازه منزلت‌های هویت عقیدتی و بین شخصی با تحلیل عاملی تاییدی بود. در بخش هویت عقیدتی، با توجه به پیشینه پژوهش، سه مدل آزمون شد. سه مدل در این بخش مورد مطالعه تاییدی و مقایسه ای قرار گرفتند. مدل اول ساختار و سوالات نسخه دوم پرسشنامه عینی گسترش یافته منزلت هویت من طراحی شده توسط بنیون و آدامز (۱۹۸۶) بود که مدل اصلی نامیده شد. مدل دوم استخراج شده از تحلیل عاملی اکتشافی پژوهش حاضر بود که چهار عامل و سوالات زیر عنوان هر عامل بدون حذف سوالات مورد استفاده قرار گرفت. مدل سوم همان مدل دوم بود با این تفاوت که سوالات ضعیف و نامناسب در آن حذف شدند. در مقایسه سه مدل، یافته‌های این پژوهش نشان داد که مدل اول و دوم دارای شاخص‌های برآزش مشابه بوده و تقریباً هیچ‌یک، از شاخص‌های قابل قبول

منزلت دیگر در روایی همگرا بود. نکته سوم بسیار بالاتر بودن (تقریباً دوبرابر) میانگین مقیاس دنباله‌روی برای هر دو منزلت عقیدتی و بین شخصی در مقایسه با سایر منزلت‌ها بود. این یافته‌ها نشان می‌دهد که درصد قابل توجهی از نوجوانان پسر و دختر دبیرستانی شهر تهران در منزلت هویت دنباله‌رو قرار دارند.

در جمع بندی نهایی، ویژگی‌های روانسنجی نسخه فارسی ترجمه و اجرا شده در دانش‌آموزان دبیرستانی تهرانی در هر یک از منزلت‌های هویت عقیدتی و بین شخصی مورد تایید قرار گرفت. البته پایایی پایین سردرگمی و بحران‌زدگی که در اغلب پژوهش‌ها مشاهده می‌شود، نیازمند اصلاح سوالات و تنظیم سوالات مناسب‌تری است که باید در پژوهش‌های بعدی مورد توجه قرار گیرد. ایجاد تغییر در محتوای منزلت‌های هویت بین شخصی از وعده ملاقات با جنس مخالف که عرف فرهنگ غربی است به تنظیم رفتار در برابر جنس مخالف، به خوبی در ساختار نظری پرسشنامه در جمعیت تهرانی برآش یافت. به لحاظ نظری می‌توان تقسیم‌بندی هر دو هویت عقیدتی و هویت بین شخصی را در چهارمنزلت دنباله‌رو، سردرگم، بحران زده و هویت یافته در جامعه ایرانی قابل انطباق دانست. استفاده نظری از این یافته، تعمیم‌پذیری ساختار پرسشنامه در دو جامعه متفاوت است. از لحاظ عملی نیز استفاده از پرسشنامه سازگار شده با فرهنگ کشور را برای تعیین جایگاه فرد در منزلت‌های مختلف هویت در بررسی‌های بالینی و مشاوره‌های فردی امکان‌پذیر ساخته است.

از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به طولانی بودن بدنه برخی از سوالات و دو قسمتی بودن بسیاری از سوالات دیگر اشاره کرد. در عین حال این مساله با توجه به ساختار هر سوال که دو بعد را با هم در نظر می‌گیرد تا حد زیادی اجتناب‌ناپذیر است. محدودیت دیگر طول پرسشنامه است که دارای ۶۴ سوال است و اجرا را با مشکل مواجه می‌کند. در صورت کوتاه کردن پرسشنامه هویت من و یا تهیه فرم کوتاه، امکان استفاده در پژوهش‌های مختلف بیشتر فراهم می‌شود.

همچنین مقدار همبستگی منزلت‌های غیر مشابه اغلب غیر معنادار و کمتر از منزلت‌های مشابه بود که حاکی از روایی و اگرای مقیاس‌ها است. در مطالعه بنیون و آدامز (۱۹۸۶) روی ۱۰۶ دانشجو، بالاترین روایی همگرا برای دنباله‌روی و کمترین برای سردرگمی بود.

چهارمین هدف پژوهش حاضر، تعیین همسانی درونی مقیاس‌های نسخه دوم پرسشنامه عینی گسترش یافته منزلت هویت من بر حسب ضریب آلفای کرونباخ بود. زیر مقیاس‌های هویت عقیدتی و بین شخصی مشخص کرد که بحران‌زدگی عقیدتی، سردرگمی عقیدتی، بحران‌زدگی بین شخصی و سردرگمی بین شخصی مقادیر پایینی را داشتند. ضریب آلفای کرونباخ برای هویت‌یافتگی ۰/۶۳ و برای دنباله‌روی ۰/۷۶ به دست آمد. با توجه به پیشینه پژوهش و تداخل برخی سوالات سردرگمی و بحران‌زدگی، پایین بودن ضریب آلفا منطقی به نظر می‌رسد. برای افزایش ضریب آلفا و نیز برای جایگزین کردن سوالات حذف شده، لازم است در پژوهش‌های بعدی سوالات مناسب‌تر با فرهنگ ایرانی اسلامی تنظیم و مورد پژوهش قرار گیرد.

پنجمین هدف پژوهش حاضر تعیین پایایی بازآزمایی پرسشنامه هویت من بود. در مقیاس‌های هویت عقیدتی به ترتیب دنباله‌روی، سردرگمی، بحران‌زدگی و هویت‌یافتگی دارای ضریب پایایی قابل قبولی بودند. البته در مقیاس‌های هویت بین شخصی نیز به ترتیب دنباله‌روی، سردرگمی، هویت‌یافتگی و بحران‌زدگی دارای ضریب پایایی بازآزمایی قابل قبولی بودند. در مقیاس‌های هویت عقیدتی، ضریب پایایی بهتر از مقیاس‌های هویت بین شخصی به دست آمد.

در یک نگاه جامع و مقایسه‌ای و با در نظر گرفتن یافته‌های پژوهش حاضر، می‌توان دریافت که دنباله‌روی عقیدتی و بین فردی در مقایسه با منزلت‌های دیگر نوجوانان جایگاه قوی‌تری دارد. نکته دنباله‌روی عقیدتی و بین شخصی در دو تحلیل عاملی اکتشافی به عنوان عامل اول استخراج شد. نکته دوم به دست آمدن بالاترین ضریب همبستگی برای دنباله‌روی عقیدتی با دنباله‌روی بین شخصی در مقایسه با سه

مراجع

هویت و تعهد هویت در نوجوانان: ارایه یک مدل علی.
دوفصلنامه روانشناسی معاصر، ۸، ۱۵-۳.
رحیمی نژاد، ع. (۱۳۷۹). بررسی تحولی هویت و رابطه آن با
حرمت خود و حالت اضطراب در دانشجویان دوره
کارشناسی. رساله دکتری روانشناسی، دانشگاه تربیت
مدرس تهران.
یونسی، س. ج. (۱۳۸۶). آزاد از فرهنگ یا صادق با فرهنگ؟
گزارش مطالعه مقدماتی مقیاس حرمت خود در کودکان.
دوفصلنامه روانشناسی معاصر، ۴، ۲۰-۱۳.

امیدیان، م. (۱۳۸۱). بررسی حالت‌های هویت در ابعاد
اعتقادی و روابط بین فردی و تفاوت آنها در متغیرهای
وابسته برگزیده در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه شهید
چمران اهواز. رساله دکتری، دانشگاه شهید چمران اهواز.
دلخمش، م. ت. (۱۳۸۷). گسترش یک مقیاس برای
اندازه‌گیری هویت من. فصلنامه روانشناسان ایرانی،
۱۷، ۴۳-۵۲.
حجازی، ا. و برجعلی‌لو، س. (۱۳۸۸). تفکر انتقادی، سبک‌های

References

- Adams, G. R. (1998). The objective measure of ego identity status: A reference manual.
- Bennion, L. & Adams, G. R. (1986). A revision of the extended version of the objective measure of ego identity status instrument for use with late adolescents. *Journal of Adolescent Research, 1*, 183-198.
- Bergh, S. & Erling, A. (2005). Adolescent identity formation: A Swedish study of identity status using the EOMEIS-II. *Adolescence, 40*, 377-397.
- Berzonsky, M. D., & Adams, G. R. (1999). Reevaluating the identity status paradigm: Still useful after 35 years. *Developmental Review, 19*, 557-590.
- Berzonsky, M. D., & Neimeyer, G. J. (1994). Ego identity status and identity processing orientation: The moderating role of commitment. *Journal of Research in Personality, 28*, 425-435.
- Dwairy, M. (2004). Internal-structural validity of the objective measure of ego identity status among Arab adolescents. *Identity: An International Journal of Theory and Research, 4*, 133-144.
- Erikson, E. H. (1950). *Childhood and society*. New York: W. W. Norton & Co.
- Erikson, E. H. (1968). *Youth identity and crisis*. London: Faber and Faber.
- Kroger, J., & Marcia, J. E. (2011). The identity statuses: Origins, meanings, and interpretations. In S. J. Schwartz, K. Luyckx & V. L. Vignoles (Eds.), *Handbook of identity theory and research* (pp. 31-53). New York: Springer.
- Marcia, J. E. (1964). *Determination and construct validity of ego identity status*. Unpublished doctoral dissertation, Ohio State University.
- Marcia, J. E. (1996). Development and validation of ego identity status. *Journal of Personality and Social Psychology, 3*, 551-558.
- Meeus, W. (1996). Studies on identity development in adolescence: An overview of research and some new data. *Journal of Youth and Adolescence, 25*, 569-598.
- Ohnishi, H., Ibrahim, F. A., & Owen, S. V. (2001). Factor-analytic structures in the English and Japanese versions of the Objective Measure of Ego-Identity Status (OMEIS). *Current Psychology, 20*, 250-259.
- Schwartz, S. J. (2001). The evolution of Eriksonian and neo-Eriksonian identity theory and research: A review and integration. *Identity, 1*, 7-58.
- Schwartz, S. J. (2004). Construct validity of two identity status measures: The EIPQ and the EOM-EIS-II. *Journal of Adolescence, 27*, 477-483.
- Schwartz, S. J., Adamson, L., Ferrer-Wreder, L., Dillon, F.R., & Berman, S.L. (2006). Identity status measurement across contexts: Variations in measurement structure and mean levels among White American, Hispanic American, and Swedish emerging adults. *Journal of Personality Assessment, 86*, 61-76.
- Solomontos-Kountouri, O. & Hurry, J. (2008). Political, religious and occupational identities in context: Placing identity status paradigm in context. *Journal of Adolescence, 31*, 241-258.